

## **OCHĘDOSTWO** (116) *sb n*

*Wszystkie o jasne.*

*sg N ochędostwo (33). ◇ G ochędostwa (17). ◇ D ochędostwu (6). ◇ A ochędostwo (17). ◇ I ochędostw(e)m (19). ◇ L ochędostwie (2). ◇ V ochędostwo (2). ◇ pl N ochędostwa (3). ◇ D ochędostwám (1). ◇ A ochędostwa (11). ◇ I ochędostwy (4). ◇ L ochędostwach (1).*

*Sł stp brak, Cn notuje, Linde XVI – XVIII w.*

**1. Czystość, schludność; porządek; oczyszczenie; mundities (a. munditia) Calep, Cn (12) :** Bo zać tám będzie iákíe ochędostwo v thákíego páná/ kofel brudny/ garnek o íednym vchu/ w oknie wiechcie *RejZwierc* 61v; *Calep* 679b; bo ochędostwo dom zdobi. *GostGosp* 152.

**Szereg:** »dostatek albo (i) ochędostwo« (2): *WerGośc* 235; Drewniánych Ítátkow wÍzelákich ma bydź támże wielki doftátek závÍze: Íit/ przetákov/ y innych wymyÍłow: z czego doftátek y ochędostwo bárzo íe okázuié w domu. *GostGosp* 130.

**Przen:** *Czystość moralna, oczyszczenie z grzechów (2) :* *RejPos* 341v; Y gdy wÍzedł Pan w dom Záchéufzow/ dÍwínie prędko wÍzytko ochędostwo w Íercu íego Ítánęło *SkarKaz* 457b.

**a. Dbáłość o czystość (5) :** z Ítád zdrowi/ do wód tákich prze rokfozkę/ y dla ochędostwá: [...] vcześíáciá íye íęli *Oczko* 12, 12, 18v, 33v; NÍe ták wiele ochędostwo/ Íáko Ííwych wÍoÍow mnoÍtwo. Ma Martoná w tey niewoli/ Ze íię ná koždy dÍeń goli. *CzahTr* Lv.

**2. Piękność, ozdobność, wystawność; teź działanie do tego zmierzające: ozdabianie a. ozdobienie (się); lautitia Calep, Cn; magnificentia Cn (45) :** Lautitia, Epularum magnificentia – Ochędostwo. *Calep* [587]a; Nie pokázuié íię míłość ku P. Bogu wÍętfza v ludzi/ íedno gdy [...] ná budowáníu y koÍcíele wÍpáníáłości Íwieckíey/ íego máíeftat y niebiełkie pánÍtwo [...] wyrażáią. Co teź y do zbudowánía bliźnich Ílúży. Bo íię tákím ochędostwem dÍwínie Íerce ludzkie do nabożeńÍtwá wzbudza. *SkarKaz* 456b.

*ochędostwo czego (9): BibRadz Ex 35/21; gdyż widzimy dÍwíne ochędostwá niebá y zímíe/ kwíatkow/ ptáÍzkow/ drzewek/ y źwirzát rozlicznych RejAp 177; KuczbKat 260; WujJud 181v; WujJudConf 181 v; W Íámym Íobie obaczyÍz wÍielbíenie duÍze twey/ y cíálá twego/ wÍzelkie ochędostwá Íwieckich rzeczy/ by teź Ínadź záráz w kupę zgromádzonych przechodzące. LatHar 680, 667; Obácz/ íż dáry ná vżywáníe y ochędostwo koÍcíolá y oÍtarczow ofiárówáne/ bywáią poÍwíęczone przez oddáníe Bogu WujNT 98, Aaaaaa3.*

**W połączeniu szeregowym (1):** [RozmyÍlajác o chwale niebieskiej przypatrz síę] MíeyÍcá onego íáÍności/ ochędostwu/ przefÍrzeńÍtwu/ doftátkowi/ y beÍpíeczności. *LatHar* 667.

**Zwrot:** »ochędostwem síę zdobić« (1): ání síe złotem niech nieokłádáią/ ání zbytním Ízat ochędostwem zdobią *KuczbKat* 260.

**Szereg:** »(tak) ochędostwo a (jako i) pożytek« (2): *GostGosp* 132; że do nich [domów] kto wewnútrz wÍzedł/ [...] wÍzytko do ochędostwá á do pożytku ogládał. *GostGospSieb* +3v.

**Przen (9) :**

*ochędostwo czego (1):* Y íęzyk ogíeń (íeft) ochędostwo nieprawoÍci [mundus iniquitatis]. *BudNT Iac* 3/6.

**Wyrażenie:** »ochędostwo duchowne« (1): iżci okrąfy y ochędostwá duchownego przybywa/ przyięmnieyłym się oczom Máiełtatu Bożego sítawałz. *LatHar* 204.

**Szereg:** »okrasa i ochędostwo« (1): *LatHar* 204 *cf* **Wyrażenie**.

**a)** *Wspaniałość, chwała* [w tym: *czyje* (5): *pron poss* (3), *G sb* (1), *ai poss* (1); *czego* (1)] (7) : poruczył mu vrząd kapłáńki między ludem/ y vbłogofłáwił go ochędostwem swoim [*beatificavit illum in honestate*] *BibRadz Eccli* 45/8; Y gdy go obftápił synowie Aaronowi z swoim ochędostwem [*in gloria sua*]/ máiac w ręku ofiáry Páńkie *BudBib Eccli* 50/13, *Eccli* 45/8.

**Szeregi:** »chwała i ochędostwo« (1): Ochędózże się theraz zacnością y wielmożnością/ á oblecz się w chwałę y w ochędostwo [*gloria et decore indue te*]. *BibRadz Iob* 40/5.

»ochędostwo i zacność« (3): *LubPs* T5v; Y będzie ípráwiedliwość pásem ná biodrách iego (*marg*) Przez pás rozumie ochędostwo y zacność krolewłką. (–) *BibRadz Is* 11/5; *BudBib Sap* 18/24.

**a.** *Dbałość o swój wygląd, zamiłowanie do strojów, elegancja; ornatus* *Modrz; gloria, cultus* *Vulg; elegantia* *Cn* (22) : będzieli [...] białą/ bládą/ ábo ímiádą/ iżby [...] nie fárbą/ nie wodkámí/ ále vbiorem/ ochędostwem/ áby fobie pomogłá: lecz ták íkrycie/ ták nieznácznie/ iżby się ták zdáło/ że niedba namniey o ochędostwo. *GórnDworz* X4, G2v, L6, Ii7v; *RejZwierc* 243v; *ModrzBaz* 51; iż się káżdemu chce dla ochędostwá y więtszey powagi cudzoziemłkich potrzeb vżywać *GrabPospR* K3v; Wízelkiego ochędostwá niechćiey zápomináć. *ZbylPrzyg* Bv.

*ochędostwo czyje* [w tym: *G sb i pron* (4), *ai poss* (2)] (6): Tyć [*niewiasty*] ludziom ízáty ípráwuią/ y to co íełt ku ochędostwu ludzkiemu *BibRadz 3.Esdr* 4/17; *GórnDworz* G2; *RejZwierc* Bbb; *BielSjem* 7; *GórnRozm* L3; Których [*żon*] ochędostwo niech będzie nie ono zwierzchowne w tráfieniu włofów/ ábo w nośzeniach złotyach/ ábo w vbierániu w ízáty *WujNT 1.Petr* 3/3.

*ochędostwo czyje* [= *jakie, podobne do czyjegoś*] (1): áby dworzánin był ochędózny [...]: wízákoż áby nie było białeygłowy ochędostwo/ ále męszczyńłkie *GórnDworz* L7v.

*W połączeniach szeregowych* (2): Iż ten [*Włoch*] ná wielu rzeczách dofyć czyni swemu/ Ochędostwem/ miernością/ poštawką y słowki *RejZwierc* 240v; zali tam [*na zjeździe w Przeszporku*] kto Polaki ochędostwem doštatkem y mełtwem celował *PaprUp* C4v.

*W przeciwstawieniu:* »ochędostwo ... plugastwo« (2): ktorą w ochędózce kocháiącą się widziáłá: [...] karáłá iá mowiac: Ochędostwo cielesne/ dułzne íełt plugáłtvo *SkarŻyw* 142, 142 *marg*.

**Wyrażenie:** »ochędostwo cielesne« [*szyk 1:1*] (2): *SkarŻyw* 142 [2 r.] *cf* *W przeciwstawieniu*.

**Szereg:** »ochędostwo i zbytek« (1): zbytniey do ochędostwá chęci y wízelákiego zbytku [*ornatus studium et luxus omnis*]/ ludzie mądrzy nigdy niechwalili *ModrzBaz* 50.

*Przen* (1) : trzebá ráczzey cnotą niżli złotem ochędostwá ízukáć [*decus quaerendum est*]. *ModrzBaz* 51v.

**b.** *O mowie* [*czego*] (1) : gdyby mi co inego przyłzło się tłumaczyć/ nie fáme<sup>80</sup> Bogá słowo/ tedybym mógł nie słowo słowem/ ále rzecz rzeczą wyrázáć/ ále ták ítráłzne powiełci tłumácząc ochędostwá mowy ízukáć/ niebezpieczná rzecz íełt. *BudBib* b3v.

**3.** *To, co zdobi* (53) :

*ochędostwo czego* (3): Ktore ochędostwo iest kościoła krześciańkiego. *KrowObr* 115v *marg* [*idem*] Ssv; DOkończone tedy ią Niebo y Ziemiá/ y wżytko ich ochędostwo [*et omnis exercitus eorum*]. *BibRadz* Gen 2/1.

*Szereg*: »okrasa i ochędostwo« (5): Aleć w Świętym krześcijańskim kościele/ ią okráłá y ochędofthwem/ nie Obrazy martwe/ [...] ale Obrazy żywe/ ktore ręká Boża ítworzyłá *KrowObr* 115v, 115v [3 r.], Ttv.

*Przen* (4) : Iest tełz [*w kościele*] ochędostwo prawdziwe przepowiedanie íłowá Bożego *KrowObr* 115v. [*Cf teź wyżej »okrasa i ochędostwo« KrowObr* 115v.]

*ochędostwo czego* (1): *SkarKaz* Ooood *cf Szereg*.

*Szereg*: »ozdoba i ochędostwo« (1): ozdoba ich [*kościółów*] y ochędostwo/ obliczność Boża w nich *SkarKaz* Ooood.

**a) Przedmiot chluby** (2) :

*ochędostwo czemu* (1): Abowiem dla ich piękności y poczciwości [*córki*] ią ochędofthwem domom íwoim. *BibRadz* I 331b *marg*.

*ochędostwo czyje* (1): Ízedziwość iest ochędofthwem ludzi ítórych. *BibRadz* Prov 20/29.

**a. Przedmiot służący upiększeniu, ozdoba; piękny strój; niekiedy w funkcji coll.: ozdoby, piękne przedmioty; ornamentum** *PolAnt*, *Modrz*, *Calag*; *ornatus* *Vulg*, *Modrz*; *decor* *PolAnt* (41) : Spráwiłz teź y Napierńnik Sądu/ [...] (*marg*) Niektorzy to zowá Rácyonał/ ktore było ochędostwo/ co ie kładźiono ná pierfi Biskupowi [...] (-) *BibRadz* Ex 28/15, Is 30/22, 2.Mach 5/3; A gdyż to tak bydłętom y źwirzętom ípráwić raczył tákie ochędofthwá á takie rokołfzy/ ktore tu poruczył pod moc człowiekowi śmiertelnemu *RejPos* 341; *RejZwierc* [193]v; *ModrzBaz* 51v; *Calag* 583b; Nieznam íię do tych ízat/ nie moy to iest vbior/ obce to iest ochędostwo *SkarŻyw* 195; ściány kościoła onego złotemi bláchami obite były. okrom innego nieofzácowanego ochędofthwá/ w iedwabiách y kámieniách drogich/ y naczyniu złotym y srebrnym bez liczby. *SkarKaz* 456a; Dwu rzeczy do spráwienia wefela potrzebá. Pieniędzy [...] Ná ochędostwo siełtrze, ná kuchnię, piwnicę, A mieyscá *CiekPotr* 40.

*ochędostwo czyje, czego* [= *kogo, co zdobiące*] [*w tym: pron poss* (5), *G sb* (3), *ai poss* (1)] (9): íżby íię nie vwodźili w vmyślech/ gdyby złothe y srebrne bálwány/ y ochędostwo ich vyzreli. *BibRadz* 2.Mach 2/2, I 366b *marg*; *RejAp* 175v, Dd3; *GórnDworz* Ii7v; *RejPos* 195v; *BudBib* 2.Mach 2/2; Ná co y białe głowy ochędofthwá głow íwoich/ y íubtylne roboty przędze íwoiey/ íkládáły *SkarŻyw* 491; [Gdy tedy przychodźil čás káźdey pánienki/ áby íłzá do krolá Acháłzwerołzá/ to iest po dwunaście miefięcy/ iáko był zwyczáy białych głow/ bo íię w onych dnioch ochędaźáły [*sic implebantur dies abstersionum earum*]/ pomázuiąc íię przez íżeść miefięcy oleykiem z mirry/ á przez drugie íżeść miefięci rzeczámí wonnemi/ y inym ochędofthwem białych głow. *BudBib* *Esth* 2/12 (*Linde s.v. ochędożyć*)]. *Cf* »ochędostwo kościelne«.

*ochędostwo czyje* [= *do kogo należące*] [*w tym: G sb* (1), *ai poss* (1)] (2): *KochTr* 8; Zábraw mu śliczne owce/ y bydło rogáte/ Ochędostwo Krolewskie/ y íprzęty bogáte. *KlonWor* 22.

*W połączeniach szeregowych* (4): płácząc nad nim [*Jeremiasz nad Jeruzalem*] iáko wyłławiał ony bogáctwa iego/ ony ochędofthwá iego/ ony íkárby iego/ ony kfiáźetá/ on lud/ ony kofzowne [!]

vbiory/ ony dziwne á zacne śprawy/ y piękne przyprawy ich *RejPos* 195v; *RejZwierc* [193]; *BiałKaz* 12v; *KlonWor* 22.

*W charakterystycznych połączeniach: ochędostwo drogie, mierne, nieoszacowane, pocziwe, rozliczne, złote, zlotem przykryte; ochędostwo bałwanow, białychgłow, głow, krolewskie, własne; ochędostwo mieć, sprawić (sprawować), ujrzyć (2), wysławić, zganić; ochędostwu przypatrzeć się.*

*Zwrot: »ochędostwem (o)zdobić (a. przyozdabiać)« (4): BiałKaz 12v; Ołtarze łobie w lećiech onych budował/ y ochędostwy iákie mieć mógł/ zdobił. SkarŻyw 459; SkarKaz 453a, 456b.*

*Wyrażenia: »ochędostwo kościelne« (1): świątczám to Polłkie kościoły/ [...] ktore [Jagiellonowie] wielkim nádánim/ ochędostwem kościelnym/ wielkimi dobrodzieyftwy ozdobili BiałKaz 12v.*

*»ochędostwo święte« = szaty sakralne (1): poštáwił śpiewaki Iehowie ktorzj go chwalili z ochędostwem świętem [in decore sanctitatis] BudBib 2.Par 20/21.*

*Szeregi: »dostatek i ochędostwo« (1): ktory [kościół wtóry] niwczym nie miał tákiego dostátku y ochędostwá/ iáki był w pierwżym przez Sálomoná zbudowánym CzechRozm 168.*

*»ochędostwo i koszt« (1): LVdzie nabożni/ [...] kościoły P. Bogu budowáli: [...] y wżelákim ochędostwem y kofztem przyozdabiáli. SkarKaz 453a.*

*»ochędostwo i przyprawy« (1): rzezánie ozdobne z źiárniřtemi iábłki ná kápitelu ślupowym [...]: thákowefz miał ochędostwo y przyprawy drugi ślup [Similem et columna secunda habebat ornatum]. Leop 4.Reg 25/17. [Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.]*

*»szaty i ochędostwa« (1): áby iey śzáty śpráwować y ochędostwá/ w ktorym by mu fię lepiej podobác mogłá/ rořkazał. SkarŻyw 487.*

*»ubior, (i, a, abo) ochędostwo« [szyk 3:2] (5): A żbytnie [!] vbiory y ochędostwa/ niewieści vmysł w męřczyznach znaczą KwiatKsiąż Qv; RejAp 158; Bo łkromny á vcźciwy vbior/ ábo ochędostwo [Modicus enim et honestus ornatus]/ dobrego przyrodzenia zda fię być znákem ModrzBaz 50; NIeřzczeńné ochędostwo/ żáłořné vbiory/ Moiéy namilřzey cory KochTr 8; WisznTr 17. [Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.]*

*Przen (8) :*

*ochędostwo czego (1): oto wnet rozdam á rozłzáfuię połowicę wżytkiego dobrá řwoiego miedzy vbogie/ [...]. O piękneřz to były opony á wdzyęcżne máłowánia Pánu temu/ o wdzyęcżneřz to było ochędostwo domu onego iemu. RejPos 351.*

*W przeciwstawieniu: bibl Is 61/3 »ochędostwo ... popioł (a. przyproszenie popiołu)« (2): RejPos 293; iżbym dał tym ktorzy w Syonie płáczą ochędostwo miałto popiołu [et darem eis coronam pro cinere Vulg]. CzechRozm 119.*

*Zwrot: »ochędostwem ozdobić (się)« (2): Iákimeř [Boże] ochędostwem myał ozdobić lato LubPs R3; RejPos 342.*

*Wyrażenie: »duchowne (a. duszne) ochędostwo« [szyk 1:1] (2): BibRadz I 351a marg; Láncufzki/ perły/ złoto/ y pierścionki/ obracála ná ochędostwo duřzne/ á dáiąc to vbogim ná wieczne řie bogářtwa zdobywála. SkarŻyw 13.*

**a) Wspaniałość, chwála [czego] (1) :** SCeprtrum krolewłkie wzyął Pan w ręce řwey możności/ Oblókł řie w ochędostwo Krolewłkiey zacności LubPs V2v.

**4. Sprzęt, wyposażenie; ornatus Modrz; ornamentum JanStat (6) :**

*ochędostwo czego* [= *do czego służące*] (1): Bo tak ná wífem Kołcyoł troy Pánye łplugáwili/ [...] Ochędostwá troy chwały w niwecz rofypuyá *LubPs* R2v.

*ochędostwo na co* (1): Ktemu [*sq w Moskwi*] Rzemieśnicy pilni/ czyniąc ochędostwo ná łwoy Koń/ iáko boty/ Siodłá/ Dymitry/ Iárczaki/ Tebieńki/ Luki/ y wiele rzeczy innych *BielSpr* 66v.

*W połączeniach szeregowych* (2): od połtronnych narodow/ cokolwiek lepszego fię wam zda około żywności/ vbioru/ y ochędostwá/ do troy Rzeczyołpolitey wnośicie. *ModrzBaz* 143; rozrzádzamy/ łkázuiemy/ y wítáwiamy: áby [...] ich Biłkupom/ [...] vmnieyłzenia/ łzácowánia/ płace zápowiedzenia/ ze włytkiémi ich domołtwy/ łtrzelbá/ ochędostwy/ y włytkiémi rzeczámı przynależácemi/ [...] byłyby záśię wróconé. *SarnStat* 1097.

*Wyrażenia:* »ochędostwo domowe« (1): iż nie iest nietylko v nas ále w káżdym narodzie nikt tak łprofny áni ná rozum łwoy niedbály/ coby [...] kśiąg á piłmá miedzy łprzętem á ochędostwem domowym mieć rádniey niż czego inłzego nie wolał *GostGospSieb* +2.

»ochędostwo kościelne« (1): á choć łámi nic nie máiac od inłzych iáłmużny zębrzá/ przecię z niey [...] ochędostwo kościelne opátruiá *ReszHoz* 117.

[»ochędostwo wojenne«: Ten [*Herkules*] wszystkie ochędóstwa wojenne porzucił, Do przędzenia kądziele z niewiastá się rzucił. *HistEurial* 18.]

*Szereg:* »sprzęt a ochędostwo« (1): *GostGospSieb* +2 cf »ochędostwo domowe«.

*Synonimy:* 1. czystość; 2., 3. elegancyja, okrasa, ozdoba, ozdobność, piękność, przybranie; 3.a. przyprawa; 4. sprzęt.

Cf NIEOCHĘDOSTWO, OCHĘDOGA, OCHĘDOGOŚĆ, OCHĘDOŻENIE, OCHĘDOŻEŃSTWO, OCHĘDOŻKA, OCHĘDOŻNOŚĆ